

“МАЛЧИН ӨРХИЙН ХОЛБООНЫ ЭРХ ЗҮЙН БАЙДЛЫН ТУХАЙ” ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛСНЭЭР ГАРАХ ЗАРДЛЫН ТООЦООЛОЛ

2024.01.18

Улаанбаатар хот

УДИРТГАЛ

Энэхүү зардлын тайлангийн зорилго нь Малчин өрхийн холбооны эрхзүйн байдлын тухай хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх хүрээнд хуулийн этгээд, иргэн, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаатай холбогдуулан зайлшгүй гаргах зардлыг тооцож, тэдгээрт ногдох зардал, үйл ажиллагааны ачааллыг багасгаж, зохицуулалтын боломжит хувилбарыг боловсруулахад оршино.

Хуулийн төсөлд малчин өрхийн холбооны зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг тодорхойлж, тэдгээртэй холбогдсон харилцааг зохицуулахаар дараах үндсэн заалтуудыг тусгасан. Үүнд:

- Нэр томъёоны тодорхойлолт хэсэгт шинээр тусгагдсан нэр томъёонууд болох “Малчин өрхийн анхдагч холбоо”, “гэрээт бэлчээрийн газар” гэх зэрэг нэр томъёонуудын тайлбарыг тусгасан;
- Малчин өрхийн анхдагч холбоо нь бэлчээрийн газрыг сумын Засаг даргатай байгуулсан гэрээний үндсэн дээр бэлчээрийн газрыг зохистой ашиглаж, доройтлоос сэргийлэх, сайжруулах, хамгаалах асуудлыг хариуцах, малчин өрхийн гишүүнийг боловсрол, эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээнд хамруулах, мэдлэг, ур чадварыг дээшлүүлэх, тэдгээрт төрийн мэдээллийг хүргэх, малын эрүүл мэнд, үржил, чанар, ашиг шимийг дээшлүүлэх, мал, малын гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг бэлтгэх, борлуулахад дэмжлэг үзүүлэх гэсэн үйл ажиллагааны чиглэлүүдийн хүрээнд малчин өрхүүдийн эрх, ашиг сонирхлыг хамгаалж, зохион байгуулж оролцохоор байна;
- Малчин өрхийн холбоо нь гишүүддээ үйлчилдэг, ашгийн төлөө бус хуулийн этгээд болохыг заасны зэрэгцээ малчин өрхийн анхдагч холбоо, сумын, аймгийн, нэгдсэн холбооны зохион байгуулалттай байх ба төрийн зарим чиг үүргийг малчин өрхийн холбоогоор хуульд заасны дагуу, эсхүл гэрээний үндсэн дээр гүйцэтгүүлж болохоор байна.

Хуулийн төслийн хэрэгжилтийн явцад гарах зардлын тооцоог Монгол Улсын Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 18.1 дэх хэсэг, Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар баталсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал”-д тусгасны дагуу хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардал, эрх зүйн зохицуулалтад хамаарах хуулийн этгээд, төрийн байгууллага, иргэн гэсэн ангиллуудаар тооцон боловсрууллаа.

Түүнчлэн одоогийн мөрдөгдөж буй хууль, тогтоомжид хэвээр үлдсэн зохицуулалтууд нь хуулийн этгээд, иргэн, төрийн байгууллагад нэмэлтээр зардлын нөлөөлөл үзүүлэхгүй гэж үзэв.

НЭГ. ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН ЗАРДЛЫГ ТООЦОХ

Хуулийн этгээдийн зардлыг тооцох ажлыг хуулийн этгээдийн гүйцэтгэх үүргийг тогтоох, зардлыг тооцох, нийт зардлын дүнг тооцож гаргах гэсэн дарааллаар гүйцэтгэв.

Малчин өрхийн холбооны чиг үүрэг

Холбооны гүйцэтгэх үүрэг буюу ажил үйлчилгээг тодорхойлоход дараах зарчмыг баримталсан. Үүнд:

1.Тухайн хууль тогтоомжид хамаарах анхдагч болон сум, аймгийн, улсын нэгдсэн холбоо, тэдгээрийн гүйцэтгэх үүрэг буюу ажил, үйлчилгээг тодорхойлох;

2.Байгууллагыг сонгохдоо тухайн ажил, үйлчилгээнд хамааралтай бүх байгууллагыг биш голлон үүрэг гүйцэтгэх байгууллагыг сонгох;

3.Ажил, үйлчилгээнд хэрэгжүүлэх, хэмжих боломжтой ажлыг хамааруулах.

Хуулийн төсөлд тусгагдсан малчин өрхийн холбооны үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх үүргийг дараах байгууллагууд гүйцэтгэхээр байна.

1. Малчин өрхийн анхдагч холбоо
2. Малчин өрхийн сумын холбоо
3. Малчин өрхийн аймгийн холбоо
4. Малчин өрхийн нэгдсэн холбоо

Хүснэгт 1. Хуулийн төсөлд тусгагдсан хуулийн этгээдийн зардал, төгрөгөөр

№	Холбоо	Хуралдах тоо	Чиг үүрэг	Гарах зардал/төг/	Нийт зардал/төг/
1	Анхдагч холбоо	2	Анхдагч холбооны бүх гишүүдийн хурлыг зохион байгуулах Өдөр тутмын үйл ажиллагааны зохион байгуулалтыг хариуцан хэрэгжүүлэх	Хурал зохион байгуулах зардал-300,000.0/ нэг удаагийн зардал-150,000.0/ Ахлагчийн урамшуулал-3000,000.0/нэг сард 250,000.0/ Гэрээт нягтлан бодогчийн цалин/2 удаа тайлан гаргана. Нэг удаа тайлан гаргахад 100,000.0 төгрөгийн хөлс олгоно./	3,500,000.0
2	Сумын малчин өрхийн холбоо	1	Гишүүдийн мал, малын гаралтай түүхий эд бэлтгэх, борлуулах үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх;	Хурал зохион байгуулах зардал-150,000.0 ХХААХҮЯ, Аймгийн малчин өрхийн холбоотой хамтран ажиллах, түүхий эдийн явуулын болон түр цэг байгуулах /жинлүүр түрээслэх-жилд 300,000.0, байр түрээслэх-жилд 1200,000.0, сард 100,000.0/	1650,000.0
			Гишүүдийн саналд тулгуурлан гадаад, дотоодын төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх;	Төсөл, хөтөлбөрийн судалгаа явуулах, төсөл, хөтөлбөрийн чиглэлээр зөвлөгөө мэдээлэл авах, малчдыг санхүүжүүлэгч байгууллагуудтай холбох/судалгаа-жилд 100,000.0, мэдээлэл зөвлөгөө авах-жилд 2 удаа, нэг удаагийн зардал 250,000.0/	600,000.0

			Энэ хуулийн 8.2-т заасан үйл ажиллагааны хүрээнд гишүүд, бусад аймаг, сумын холбооны сайн туршлага, үйлдвэрлэлийн шинэ арга технологийг зөвлөн нэвтрүүлэх үйлчилгээг зохион байгуулах.	Сургалт зохион байгуулах, шинэ технологийн талаар танилцуулга, мэдээлэл хийх, энэ чиглэлээр хөндлөнгийн оролцогч талуудтай хамтран уулзалт зохион байгуулах/сургалт, уулзалт зохион байгуулах-1 удаа/	500,000.0
3	Аймгийн малчин өрхийн холбоо	1	Холбогдох баримт бичгүүдэд санал гаргах	Хурал зохион байгуулах зардал-150,000.0 Санал гаргахтай холбоотой судалгаа, тооцоолол хийх, уулзалт зохион байгуулах-100,000.0	250,000.0
4	Нэгдсэн холбоо	1	Нүүдлийн мал аж ахуйн уламжлалт өв соёл, заншил, мал маллах арга ухааныг сурталчлах;	Хурал зохион байгуулах зардал-150,000.0 Үзэсгэлэн худалдаа, соёлын өдөрлөг зохион байгуулах, танин мэдэхүйн чиглэлийн мэдээлэл, контент бэлтгэж, мэдээллийн технологийн хэрэгслүүдээр дамжуулан түгээх, энэ чиглэлээр Аймгийн малчин өрхийн холбоо, ХХААХҮ-тай хамтран ажиллах/1,000,000.0/	1,150,000.0
			мал, малын гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг бэлтгэн нийлүүлэх нэгдсэн сүлжээ бий болгох талаар эрх бүхий байгууллагад санал гаргах;	Санал гаргахтай холбоотой судалгаа, тооцоолол хийх, уулзалт зохион байгуулах	100,000.0
			холбооны мэдээллийн нэгдсэн цахим санг бүрдүүлэх, эрхлэн хөтлөх.	Мал аж ахуйн үйлдвэрлэл, борлуулалт, байршил, кластер зэргийг тусгасан Мэдээллийн нэгдсэн сангийн программ хангамжийг нэвтрүүлэх	10,000,000.0
	Нийт				17,750,000.0

Хүснэгт 2.Хуулийн төсөлд тусгагдсан хуулийн этгээдийн зардал/ улсын хэмжээнд, жилд, төгрөгөөр/

№	Малчин өрхийн холбоо	Тоо	Жилд гарах зардал/төг/	Нийт зардал/төг/
1	Анхдагч холбоо	3300	3,500,000.0	11,550,000,000.0
2	Сумын малчин өрхийн холбоо	330	2,750,000.0	907,500,000.0
3	Аймгийн малчин өрхийн холбоо	21	250,000.0	5,250,000.0
4	Нэгдсэн холбоо	1	11,250,000.0	11,250,000.0
Нийт				12,474,000,000.0

Түүнчлэн Малчин өрхийн холбооны эрхзүйн байдлын хуулийн төсөлд тусгагдсан төрийн захиргааны үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх үүргийг дараах байгууллагууд гүйцэтгэхээр байна.

- 1.Засгийн газар
- 2.Газрын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага
- 3.Сумын газрын даамал, дүүргийн газрын алба
- 4.Аймаг, сум иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал
- 5.Аймаг, сум, багийн засаг дарга

Дээрх хуулийн төслийн хүрээнд төрийн байгууллагуудад хүний нөөцийн, материаллаг болон бусад зардлыг нэмэгдүүлэх шаардлагагүй гэж тооцсон болно. Учир нь Малчин өрхийн холбооны дараах чиг үүргүүд нь Газрын тухай хуульд заасны дагуу төрийн байгууллагуудын үйл ажиллагааны хүрээнд хийгдэх үйл ажиллагаанууд байна. Чиг үүргүүдийг дурдвал дараах байдалтай байна.

- Малчин өрхийн гишүүнийг боловсрол, эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээнд хамруулах, мэдлэг, ур чадварыг дээшлүүлэх, тэдгээрт төрийн мэдээллийг хүргэх;
- Гэрээт бэлчээрийн газар, байгалийн нөөцийг зохистой ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх;
- Малын эрүүл мэнд, үржил, чанар, ашиг шимийг дээшлүүлэх, мал, малын гаралтай
- Түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг бэлтгэх, борлуулахад дэмжлэг үзүүлэх.
- Малчин өрхийн гишүүдийн нарийн мэргэжлийн болон эрүүл мэндийн бусад тусламж, үйлчилгээ авах хүсэлтийг сумын эрүүл мэндийн төвд уламжилж, хамтран ажиллах;
- Малчин өрхийн гишүүдийг албан болон албан бус сургалтад хамруулах;
- Холбогдох байгууллагаас зохион байгуулах мал аж ахуйн үйлдвэрлэлийн арга, технологи, бизнесийн үйл ажиллагааны талаар мэдлэг түгээх, малчдын ур чадварыг сайжруулахад чиглэсэн мэргэжил, арга зүйн зөвлөн нэвтрүүлэх үйлчилгээнд гишүүдийг хамруулах;
- Байгалийн нөөцийг хамгаалах, зохистой ашиглах, доройтсон бэлчээрийг нөхөн сэргээх, хөрсний үржил шимийг сайжруулах ажлыг зохион байгуулах;
- Бэлчээрийн ургамлын ургалт, нөхөн сэргэлтэд сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй байдлаар гэрээт бэлчээрийн газрыг гишүүн малчин өрхөд хуваарьтай ашиглуулах;
- Байгалийн гамшгаас хамгаалах нөөц бүрдүүлэх, хадлан, тэжээл бэлтгэх;
- Гэрээт бэлчээрийн газарт хорио цээртэй өвчин гарах, хөнөөлт шавж, мэрэгч амьтан, хог ургамал тархахаас урьдчилан сэргийлэх, гарсан тохиолдолд холбогдох арга хэмжээг авах;
- Бэлчээрийн усан хангамжийг сайжруулах, хөв цөөрөм байгуулах;

- Мал, амьтны сэг зэм устгал, орчны халдваргүйтгэлийн арга хэмжээг мэргэжлийн байгууллагатай хамтран зохион байгуулах;
- Мал, амьтны халдварт, гоц халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, мал, амьтны өвчинтэй тэмцэх, малыг эрүүлжүүлэх;
- Бүс нутгийн онцлог, уур амьсгалд дасан зохицсон ашиг шим сайтай малыг сонгож, өсгөн үржүүлэх.

ХОЁР. ИРГЭНД ҮҮСЭХ ЗАРДЛЫН ТООЦОО

Хуулийн төсөлд тусгагдсан малчин өрх буюу анхдагч холбоонд шинээр элсэх иргэнд үүсэх зардлыг тухайн хэсэгт тооцооллоо.

Иргэнд үүсэх зардлын тооцоог дараах алхмын хүрээнд хийсэн. Үүнд:

1. Иргэнд үүрэг хүлээлгэсэн заалтуудыг тодорхойлох
2. Зардал тооцох
3. Зардлын дүнг тооцож гаргах

2.1. Гишүүний хураамжийн зардал

Малчин өрхийн анхдагч холбооны гишүүний хураамжийг анхдагч холбооны бүх гишүүдийн хурлаар тогтооно гэж хуулийн төсөлд заасан. Холбооны гишүүний хураамжийг нэг малчин өрх сард 50.0 мянган төгрөг байхаар тооцоолов. Малчин өрхийн анхдагч холбоо 20 гишүүнтэй байна гэж заасан тул сард анхдагч холбоо 1,000.0 мянган төгрөгийг үйл ажиллагааны зардалд ашиглах боломжтой гэж үзсэн.

Хүснэгт 3.Холбооны гишүүний хураамжийн зардал

№	Холбоо	Малчин өрхийн холбооны тоо	Гишүүдийн нийт тоо /Улсын хэмжээнд/
1	Нэг суманд байгуулагдах Анхдагч холбоо	10	$330^1 \cdot 10 \cdot 20 = 66000$
2	Нэг аймагт байгуулагдах Сумын малчин өрхийн холбоо	Сумын тоогоор	$3300 = 330 \cdot 10$ /21 аймгийн хувьд/ Хуулийн төслийн 22.2-т “Сумын малчин өрхийн холбоо /цаашид “Сумын холбоо” гэх/ нь гишүүн Анхдагч холбоо бүрийн Ахлагч нараас бүрдэнэ.” гэж заасан.
3	Монгол Улсад байгуулагдах Аймгийн малчин өрхийн холбоо	21	$660 / 330$ сум тус бүрээс 2 гишүүн хамрагдана гэж үзсэн./
4	Нэгдсэн холбоо	1	21

Иргэнд ногдох зардлын задаргаа:

Гишүүний хураамжтай холбоотой иргэнээс гарах нийт зардал=50000
 $\text{төг} \cdot 12 \cdot (66000 + 3300 + 660 + 21) = 41,988,600,000.0$ төг

2.2 Бэлчээр ашиглахтай холбоотой гарах зардал

Энэ хэсэгт хуулийн төсөлд тусгасан үүргийг хэрэгжүүлснээр иргэнд үүсэх зардлын хэмжээг мөнгөн дүнгээр урьдчилан тооцож гаргасан. Дээрх үйл ажиллагаанд зарцуулах цаг хугацаа тухайн үүргийг хэрэгжүүлэхэд гарах мөнгөн зардлыг тус тус тооцно.

¹ Монгол Улсад нийт 330 сум байгаа гэж үзэв.

Тухайн үүргийн дагуу хэчнээн төрлийн үйл ажиллагаа хийх ёстойг тодорхойлж агуулгаар нь нэгтгэж үүрэг бүрийг хэрэгжүүлэхэд гүйцэтгэх үйл ажиллагаа, түүний гүйцэтгэлийн хугацааг тогтоох нь харилцан адилгүй боловч тухайн хуулийн үйлчлэлд хамаарах иргэдийн хувьд амьдарч буй газар нутаг, нийгмийн байдал зэргээс хамааран цаг хугацааг баримжаалан тооцдог. Малчин өрхийн гишүүд бэлчээр ашиглах гэрээ байгуулах үйл ажиллагаа, түүнд зарцуулах хугацааг дараах байдлаар тогтоов.

Хүснэгт 4. Иргэний гүйцэтгэх стандарт үйлчилгээ буюу үйл ажиллагаанд зарцуулах мөнгөн зардал

Үүргийн агуулга	Гүйцэтгэх үйл ажиллагаа	Мөнгөн зардал /төгрөг/	
Малчин өрхийн холбоо бэлчээрийг гэрээгээр ашиглах /улирлаар/	-Холбоо байгуулахаар санаачлан хоорондоо зөвшилцөх	25,860.0 ²	Нийт: 142,323.0
	-Зөвшилцөлд хүрсэн малчин өрхийн холбоог үүсгэн байгуулах хурал хийж, үүсгэн байгуулсан баримт бичгээ баталгаажуулах		
	-Холбооны ахлагчаа сонгож хамтран ажиллах гэрээ, дүрмээ батлах		
	-Гэрээгээр ашиглах бэлчээрийг тоймлон гар зураг гаргаж, ашиглах хуваарь хийж баталгаажуулах		
	-Бэлчээрийн хил заагийг тогтоон зөвшилцөх хөршөө тодорхойлж, тэдгээртэй хэлцэл хийх		
	-Хэлэлцэн зөвшилцсөн хил заагийн талаар тэмдэглэл үйлдэж баталгаажуулах		
	-Сумын Засаг даргад бэлчээр ашиглах болон малчдын бүлэг байгуулах хүсэлт гаргах /Малчдын холбооны ахлагч, бусад малчин өрх, тэдгээрийн гэр бүлийн гишүүдийн талаарх мэдээлэл, оршин суугаа хаяг иргэний үнэмлэхийн хуулбар / малчин өрх бүрийн нэр дээр тоологдсон малын төрөл, тоог заасан жагсаалт; газрын зураг/		
	-Сум, дүүргийн Засаг даргаас шийдвэр гаргаж гэрээ байгуулахаар шийдвэрлэх		
	-Гэрээ байгуулах		
	-Бэлчээрийн газрын төлөв байдал, чанарын үзүүлэлт, даацын хэмжээг тогтоож ашиглуулах бэлчээрийг хүлээлгэн өгөх		
	-Гэрээ сунгуулах хүсэлт		
	-Гэрээгээр ашиглахаар хүсэж буй бэлчээрийн газрын зураг гаргуулах	116,463.0 ³	

Тоон үзүүлэлтийг тооцсон талаар:

Тоон үзүүлэлт нь хуулийн төсөлд тусгасан үүрэг хэчнээн хуулийн этгээдэд, нэг жилд хэдэн удаагийн давтамжтайгаар үүрэг хүлээлгэж байгааг илэрхийлнэ. Тоон үзүүлэлтийг тооцохдоо тохиолдлын тоог давтамжийн тоогоор үржүүлнэ. Тоон үзүүлэлтийг тооцохдоо дараах хүчин зүйлийг харгалзав. Үүнд:

1. Тухайн үүргийг хүлээх иргэний тоо (Тохиолдлын тоо);
2. Тухайн үүргийг жилд хэдэн удаа гүйцэтгэх тоо (Давтамжийн тоо).

² Бусад үйл ажиллагаатай холбоотой бичиг хэргийн зардлыг ийнхүү тооцлоо.

³ Засгийн газрын 2009 оны 175 дугаар тогтоолд зааснаар нэг цэгт кадастрын хэмжилт зураглал хийх дундаж үнэ 14,577.0 төгрөг бөгөөд бэлчээрийн газар хэмжээ их учир дунджаар 8 цэг байхаар тооцлоо.

Энэ үе шатанд иргэний гүйцэтгэх үүргийг тухайн харилцаанд оролцогч хэчнээн иргэн жилд хэдэн удаа хэрэгжүүлэхийг хуанлийн нэг жилээр тооцож гаргадаг.

Хүснэгт 5. Иргэний гүйцэтгэх стандарт үйлчилгээ буюу үйл ажиллагааны тоон үзүүлэлт

Үүргийн агуулга	Тохиолдлын тоо	Давтамж	Тоон үзүүлэлт
Малчин өрхийн холбоо бэлчээрийг гэрээгээр ашиглах чиг үүргүүд	30.788 ⁴	4 ⁵	123,152

Зардлын дүнг тооцсон тухай:

Энэ хэсэгт өмнөх шатанд тооцож гаргасан стандарт үйл ажиллагаа тус бүрийг гүйцэтгэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо болон тоон үзүүлэлтийг хооронд нь үржүүлж нийт захиргааны зардлын дүнг гаргасан.

Хүснэгт 6. Иргэний гүйцэтгэх стандарт үйлчилгээ буюу үйл ажиллагаанд зарцуулах нийт мөнгөн зардал

Үүргийн агуулга	Гүйцэтгэх үйл ажиллагаа	Мөнгөн зардал /төгрөг/	Тоон үзүүлэлт	Нийт зардал
Малчин өрхийн холбоо бэлчээрийг гэрээгээр ашиглах	Холбоо байгуулахаар санаачлан хоорондоо зөвшилцөх	142,323.0	123,152	17,527,362,096.0
	Зөвшилцөлд хүрсэн малчин өрхүүд холбоо үүсгэн байгуулах хурал хийж, үүсгэн байгуулсан баримт бичгээ баталгаажуулах			
	Холбооны ахлагчаа сонгож хамтран ажиллах гэрээ, дүрмээ батлах			
	Гэрээгээр ашиглах бэлчээрийг тоймлон гар зураг гаргаж, ашиглах хуваарь хийж баталгаажуулах			
	Бэлчээрийн хил заагийг тогтоон зөвшилцөх хөршөө тодорхойлж, тэдгээртэй хэлцэл хийх			
	Хэлэлцэн зөвшилцсөн хил заагийн талаар тэмдэглэл үйлдэж баталгаажуулах			
	Сумын Засаг даргад бэлчээр ашиглах болон малчдын холбоо байгуулах хүсэлт гаргах /Малчдын холбооны ахлагч, бусад малчин өрх, тэдгээрийн гэр бүлийн гишүүдийн талаарх мэдээлэл, оршин суугаа хаяг иргэний үнэмлэхийн хуулбар / малчин өрх бүрийн нэр дээр тоологдсон малын төрөл, тоог заасан жагсаалт; газрын зураг/			
	-Сум, дүүргийн Засаг даргаас шийдвэр гаргаж гэрээ байгуулахаар шийдвэрлэх			
	-Гэрээ байгуулах			

⁴ Манай Улсын хувьд бэлчээр ашиглагч холбооны тоо тодорхой гаргасан тооцоо судалгаа байхгүй. Практикт бэлчээр ашиглагч бүлэгт 5-15 малчин өрх байна. Өөрөөр хэлбэл, дунджаар 8 өрх юм. Үүнийг Үндэсний статистикийн хорооноос гаргасан 2021 оны нийт малчин өрхийн тоо болох 246,302 -д хуваан үзвэл 30788 малчин өрх болж байна.

⁵ Мөн хуулийн төсөлд малчин өрх 4 улиралд өөр өөр бэлчээр ашиглалтын бүлэгт багтах боломжтой учраас давтагдах үзүүлэлтийг 4 удаа байна гэж үзлээ.

	-Бэлчээрийн газрын төлөв байдал, чанарын үзүүлэлт, даацын хэмжээг тогтоож ашиглуулах бэлчээрийг хүлээлгэн өгөх			
	-Гэрээ сунгуулах хүсэлт			
	-Гэрээгээр ашиглахаар хүсэж буй бэлчээрийн газрын зураг гаргуулах			

Эндээс харахад нэг жилийн хугацаанд улсын хэмжээнд малчин өрхийн холбоогоор дамжуулан бэлчээрийн газрыг гэрээгээр ашиглах гэрээ байгуулахад 17,527,362,096.0 төгрөгийн, гишүүний хураамжтай холбоотойгоор 41,988,600,000.0 төгрөгийн, нийт 59,515,962,096.0 буюу 59.5 тэрбум төгрөг иргэнээс гарахаар байна.

ДҮГНЭЛТ, САНАЛ

Энэхүү хуулийн төслийн зардлын тооцооны судалгаагаар хууль тогтоомжийн зохицуулалтын улмаас хуулийн этгээд, иргэн, төрийн байгууллагад хэдий хэмжээний зардал, ачаалал үүсгэхийг урьдчилан тооцоолов.

Судалгааны хүрээнд Малчин өрхийн холбооны эрхзүйн байдлын тухай хуулийн төслийн хэрэгжилттэй холбогдон гарах хуулийн этгээд, иргэн, төрийн байгууллагаас гарах зардлыг хуулийн төслийн зүйл заалт тус бүрээр тооцон боловсруулсан болно.

Хуулийн этгээд, төрийн байгууллага, иргэнээс гарах зардлын тооцоог дараах байдлаар дүгнэж болохоор байна.

Нэгдүгээрт, Хуулийн этгээдээс гарах зардал:

Анхдагч холбоо, Сумын малчин өрхийн холбоо, Аймгийн малчин өрхийн холбоо, Нэгдсэн холбооны хэрэгжүүлэх чиг үүрэгтэй холбоотойгоор 12,474,000,000.0 буюу 12.5 тэрбум төгрөгийн зардал Хуулийн этгээдээс гарахаар байна.

Хоёрдугаарт, Төрийн байгууллагаас гарах зардал:

Боловсруулсан хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх хүрээнд төрийн байгууллагаас нэмэлт зардал гарахгүй гэж тооцсон. Учир нь Газрын тухай хууль, холбогдох бусад эрх зүйн зохицуулалтын дагуу сумын газрын даамал, сум, аймгийн ИТХ, аймгийн хүнс, хөдөө аж ахуйн газрын чиг үүргийг Малчин өрхийн холбооны үйл ажиллагаатай уялдуулан зохион байгуулах боломжтой тул нэмэлт зардал шаардлагагүй юм.

Гуравдугаарт, Иргэнд үүсэх зардал:

Тоон давтамж бүрд 142,323.0 төгрөгийн мөнгөн зардал бэлчээр ашиглагч субъектээс гарахаар байна. Тоон үзүүлэлтийн хувьд бэлчээр ашиглагчдын холбооны тоон үзүүлэлт 123,152 байна. Нийт дүнгээрээ 1 жилийн хугацаанд нийт бэлчээр ашиглагчдын бүлэг бэлчээрийн газрыг гэрээгээр ашиглах гэрээ байгуулахад 17,527,362,096.0 төгрөгийн зардлыг зарцуулахаар байна⁶.

Дөрөвдүгээрт, нийт зардал: Нийт зардал 71,989,962,096.0 төгрөг гарахаар тооцогдож байгаа хэдий боловч иргэнээс гарах гишүүний хураамжийн зардал нь Хуулийн этгээдийн зардлын санхүүжилт болох учраас тус хууль хэрэгжсэнээр ойролцоогоор 59,515,962,096.0 төгрөгийн зардал шинээр гарахаар харагдаж байна.

⁶ Энэхүү нийт зардлыг тооцоолохдоо нэг бэлчээр ашиглагчаас гарах мөнгөн зардлыг тоон үзүүлэлт буюу тохиолдлын тоо болон давтамжийн тоогоор үржүүлж гаргасан.

Хийсэн тооцооллоос иргэнээс гарах зардал буюу гишүүний хураамж Хуулийн этгээдийн зардлаас хавьгүй өндөр байгаа нь малчид нэгдсэн зохион байгуулалтад орон үйл ажиллагаа явуулж, хуримтлалтай болох аль эсвэл гишүүдийн хураамжийн хүрээнд Малчдын холбооны зардлыг нэмэгдүүлэх боломжтойг харуулж байна.

Ингэснээр шууд агуулгаараа эдийн засагт шинээр гарах нийт зардлын дүнд төдийлөн өөрчлөлт орохгүй хэдий боловч дам нөлөө нь ялгаатай. Бодлогын сонголтын өөр нэг хувилбар нь гишүүний хураамжийг тооцоололд авагдсанаас багаар тогтоож, Малчдын холбооны үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх явдал юм. Түүнчлэн холбооны мэдээллийн нэгдсэн цахим санг бүрдүүлэх, эрхлэн хөтлөх үйл ажиллагааны зардал жил бүр өндөр дүнтэй гарахгүй тул дараагийн нэгж хугацаануудад түүний оронд өөр төрлийн зардлыг санхүүжүүлэх боломжтой.

---oOo---